

Justis- og beredskapsdepartementet
Sendt elektronisk via www.regjeringen.no

Deres ref.
17/6838 EP HEA/bj

Vår ref.
16/3318
Marianne Uppman

Dato:
18. 01.2018

Høring- EU- kommisjonens forslag til nytt forbrukerkjøpsdirektiv

1. Innledning

Forbrukerrådet viser til høringsbrev av 7. desember 2017, med frist 18. januar 2018 der departementet ber om innspill til hva som bør være Norges offisielle synspunkt og posisjon til direktivforslaget om forbrukerkjøp (COM (2017) 637). Den 31. oktober 2017 trakk EU-kommisjonen tilbake sitt tidligere forslag om kontraktsregler i forbrukeravtaler ved fjernsalg og netthandel COM (2015) 635. Samme dag fremmet de et nytt forslag til direktiv om forbrukerkjøp som ikke var avgrenset til bestemte salgskanaler. Det nye direktivet er ment å dekke både fjernsalg og netthandel i tillegg til ordinært salg i butikk. Det nye direktivet vil erstatte gjeldende Europaparlaments- og rådsdirektiv 1999/44/EF av 25. mai 1999 om visse sider ved forbrukerkjøp og tilknyttede garantier (forbrukerkjøpsdirektivet).

Med noen få unntak, er direktivet identisk med direktivet om fjernsalg og nettsalg. Vi viser i denne forbindelse til høringssvaret fra Forbrukerrådet datert 5. juli 2016 som i stor grad er dekkende også for det nye direktivet. Vi viser derfor til dette som vårt hørings svar i tillegg til kommentarer nedenfor.

Forbrukerrådet samarbeider med forbrukerorganisasjoner i Europa gjennom BEUC, og våre synspunkter er i stor grad overensstemmende med forbrukerorganisasjonene i Europa.

Forbrukerrådet er opptatt av å styrke og verne om forbrukernes rettigheter. Det er Forbrukerrådets oppfatning at etablerte forbrukerrettigheter i Norge og flere andre EU/EØS-land vil svekkes om totalharmonisering blir resultatet av direktivforslaget. Norge og andre land som har en lengre reklamasjonsfrist enn

2 år for varer som er ment å vare vesentlig lengre (den norske 5 års-fristen), vil miste en viktig del av forbrukervernet.

Vi er kjent med arbeidet som gjøres fra norsk side for å forhindre en reduksjon av forbrukervernet i Norge. Det er av stor betydning at arbeidet for å sikre og å forbedre forbrukerrettigheten gis høy prioritet, og at mulige arenaer blir benyttet til å påvirke denne prosessen.

2. Merknader til forslaget

Formål og anvendelsesområde

Formål og anvendelsesområde er angitt i artikkel 1. Direktivforslaget omfatter fysiske varer. Sammensatte avtaler med både et vare- og tjenesteelement omfattes for varedelen, mens tjenstedelen faller utenfor. For varer med digitalt innhold vil bare varer som fungerer som et rent «lagringsmedium» for digitalt innhold omfattes av direktivforslaget.

Direktivforslaget medfører at det må trekkes en grense mellom fysiske varer som utelukkende fungerer som «bærer»/som lagringsmedium av det digitale innholdet, og fysiske lagringsmedier med digitalt innhold som har egenskaper utover å fungere som lagringsmedium for det digitale innholdet. Her eksemplifiserer fortalen CD'er og DVD'er som rene lagringsmedier. I fortalen uttales videre at direktivforslaget omfatter varer der digitalt innholdet er integrert i den fysiske varen slik at det digitale innholdets funksjoner er underordnet varens primære funksjoner, og det vises til husholdningsapparater og leketøy som eksempler. Det blir derfor et spørsmål om hva som er en vares primære funksjon og om det digitale innholdet er underordnet. Fysisk gjenstand og digitalt innhold integreres i stadig større grad og i mange tilfeller er det ikke naturlig eller mulig å skille ut en primær funksjon når det digitale og det fysiske er så tett sammenkoblet og det digitale får større betydning.

For gjenstander(varer) som er koblet på internett kan det oppstå ytterligere usikkerhet om hvilket direktiv¹ som kommer til anvendelse, sammenlignet med gjenstander med digitalt innhold, og som ikke er internettilkoblet². For eksempel er en smartklokke/treningsklokke en vare med digitalt innhold, der det digitale innholdet er en digital tjeneste (app), som ikke leveres av selger av den fysiske varen. For forbruker som kjøper smartklokken, gir det liten mening å skille mellom vare og tjeneste når klokken ikke fungerer etter sitt formål uten den digitale tjenesten. Forbrukerrådet oppfatter at kun varen omfattes av direktivforslaget.

¹ Nærværende direktivforslag eller direktivforslag om kjøp av digitale ytelser (COM 2015/634

² «de rene lagringsmedier for digitalt innhold»

Avtaleinnhold- ytelsens innhold

Utgangspunktet er at ytelsen skal svare til det avtalte mellom partene jf. artikkel 4, og et avvik fra det avtalte slik det fremgår av den konkrete og abstrakte mangelsbedømmelse i direktivet jf. artikkel 5 og 6 og 7, vil utgjøre en mangel. Forbrukerrådet oppfatter at artikkel 4 nr. 3 som regulerer selgers anledning til å fravike forbrukers krav på vanlig god vare isolert sett etter ordlyden kan bety styrket forbrukervern siden det stilles krav om at forbruker må ha konkret kunnskap om det spesifikke vilkåret som fraviker kravet til vanlig god vare, og i tillegg uttrykkelig må ha akseptert dette.

Generelt er krav om samtykke fornuftig, jf. artikkel 4 nr. 3. Det er positivt siden forbruker sjelden er i en forhandlingsposisjon overfor selger. I tillegg er det gjerne slik at de særskilte vilkårene som det kreves samtykke til, ikke er fremhevet tydelig nok i avtalen slik de burde, men inngår som et alminnelig standardvilkår. Forbruker må således akseptere avtalen som den presenteres fra selger, noe som etterlater forbruker i en typisk «take it or leave it»-situasjon.

Forbrukerrådet forstår departementet slik at norsk rett på dette punktet må endres ettersom det i norsk rett ikke er noe formkrav, noe vi støtter.

Risikoens overgang

Etter direktivforslaget artikkel 8 er risikoens overgang ved mottak av varen, slik regelen i norsk rett også er i dag. Direktivforslaget forskyver tidspunktet for risikoens overgang om varen skal installeres av forbruker. I disse tilfellene er risikoens overgang tidspunktet da forbruker har hatt rimelig tid til å installere varen, men senest 30 dager etter tidspunktet i artikkel 8 nr. 1, der hovedregel er ved forbrukers fysisk besittelse. I praksis er det grunn til å anta at det gir en som hovedregel vil inntre 30 dager etter fysisk besittelse der forbruker selv skal foreta installasjon. Forbrukerrådet vurderer regelen om forskyvning av tidspunktet for risikoens overgang som positiv for forbruker.

I artikkel 8 nr. 3 jf. fortalepunkt 32 og 33, fremgår at en mangel (avvik fra avtalemessig ytelse) som viser seg innen to år etter risikoens overgang antas å ha foreligget ved risikoens overgang. Det er slik vi leser direktivet, en regel som sier noe om tidspunktet for at en mangel forelå og at selger får ansvar i disse tilfellene med mindre han kan sannsynliggjøre at det ikke foreligger mangel eller mangelen ikke er kompatibel med varen eller mangelens art. Når selger har bevisbyrden i to år, representerer det en styrking av forbrukervernet sammenlignet med forbrukerkjøpsdirektivet artikkel 5 nr. 3³. Forbruker gis en

³ Direktiv 99/44/EF

fornuftig mulighet til å nå frem med et krav uten at det er knyttet en urimelig stor risiko til det.

Misligholdsbeføyelser

Artikkel 9 angir misligholdsbeføyelser forbruker kan påberope seg, og det nærmere innholdet er å finne i artikkel 10 til 13. Forbrukerrådet mener prinsipielt at det bør være opp til forbruker å velge beføyelse når selger har misligholdt kontrakten.

Direktivforslaget har en totrinnsstruktur tilsvarende norsk rett, med valg mellom retting eller omlevering som utgangspunkt og prisavslag og heving som subsidiære beføyelser. Omleveringsregelen samsvarer med forbrukerkjøpsloven § 30, men at direktivforslaget synes å gå lenger enn § 30 i installasjonstilfellene. Etter forbrukerkjøpsloven § 30 skal avhjelp være kostnadsfri for forbruker. Direktivforslaget kan sees på som en klargjøring av dagens regel som også er stadfestet i rettspraksis.

Artikkel 12 om prisavslag tilsier at prisreduksjon skal svare til forskjellen mellom tingens verdi med mangelen og verdien av avtalemessig vare på leveringstidspunktet. Ifølge høringsnotatet er det uklart om forslaget er til hinder for videreføring av muligheten for unntaksvis å sette prisreduksjonen lik mangelens betydning for forbrukeren, slik det åpnes for i norsk lov i dag. I så fall vil direktivforslaget medføre et svakere vern for forbrukere. Siden direktivforslaget legger opp til en fullharmonisering, ser det ut til at denne retten ikke kan videreføres da forslaget ikke åpner for nasjonale løsninger på dette området. Slik vi ser det, vil dette gi et svakere vern for norske forbrukere og vi ønsker at dagens beskyttelsesnivå opprettholdes.

Etter norsk rett er heving en subsidiær beføyelse, og det stilles vilkår om at mangelen er «ikke uvesentlig» for å kunne heve jf. forbrukerkjøpsloven § 32. Direktivforslaget reduserer hevingsterskelen sammenlignet med dagens regel ved at det i foralepunkt 29 åpnes for at heving også kan skje ved «minor» avvik fra kontrakt. Det er positivt for forbruker og begrunnes i fortalen med at det legger et sterkt incitament på den næringsdrivende til å bringe ytelsen i kontraktsmessig stand. Fra et forbrukerståsted er det behov for en regel som legger press på selger for å levere kontraktsmessig ytelse.

Direktivforslaget gir selger anledning å kreve vederlag for verdireduksjon utover verdireduksjon som følge av normal bruk. Forbrukerrådet er enig i departementets syn om at regelen i forbrukerkjøpsloven § 50 som gir selger rett på rimelig kompensasjon for bruk av tingen frem til heving skjer ikke kan videreføres i lys av direktivforslaget.

Tidsfrister

Direktivforslaget regulerer selgers ansvarsperiode i artikkel 14 etter samme lest som forbrukerkjøpsdirektivet 1999 jf. artikkel 5. Direktivforslaget legger opp til at selgers ansvarsperiode er to år fra risikoens overgang, og dersom det er absolutte reklamasjonsfrister i det enkelte land, så skal disse som utgangspunkt ikke være kortere enn to år fra samme tidspunkt. Vi forstår det slik at direktivforslaget legger opp til en hovedregel med sammenfall mellom selgers ansvarsperiode og lengste frist for reklamasjon. Etter vår oppfatning vil direktivforslaget svekke posisjonen til norske forbrukere om selgers ansvar for mangel begrenses til perioden på to år etter risikoens overgang selv om det isolert sett er positivt at selger har bevisbyrden i to år etter risikoens overgang. I dag har selger ansvar for en mangel i inntil fem år for varer som er ment å vare vesentlig lenger enn to år, men bevisbyrden for selger er begrenset til seks måneder.

For norske forbrukere er det uheldig og en forringelse av forbrukervernet sammenlignet med dagens regel der selger kan få ansvar for en mangel i fem år (for varer som er ment å vare vesentlig lenger enn to år). Mange varer har vesentlig lenger levetid enn to år og en mangel kan følgelig også oppstå etter to år.

En absolutt ansvarsperiode for selger på to år kan medføre produsenttilpasning, såkalt "planned obsolescence", der produktlevetid tilpasses selgers ansvarsperiode. Vi kan således erfare produksjon av varer med lavere kvalitet og at det er et lavt incitament til å ha reservedeler utover to-årsperioden. Det er verken bra for miljøet eller forbrukervernet, og det står i sterk kontrast til EUs agenda om en sirkulær økonomi.

Det er ingen tvil om at en senkning av selgers lengste ansvarsperiode til to år, vil medføre en svekkelse av forbrukervernet i mange land. Allerede i dag underkommuniseres informasjon om retten til å reklamere og selgers ansvar, og ytterligere svekking av lovregulert rett er ikke veien å gå. Forbrukerrådets prinsipielle og overordnede synspunkt er at det må være samsvar mellom perioden selger kan få et mangelsansvar og reklamasjonsfrist. Forbrukerrådet er opptatt av at ansvarsperioden ikke reduseres fra dagens nivå.

Vi forstår departementet slik at de mener at direktivets ordlyd tillater at forbruker etter nasjonal rett kan fremme krav etter selgers ansvarsperiode på to år, forutsatt at selger ikke har bevisbyrden utover to år fra risikoens overgang, men at det er uklart hvilke krav dette i såfall gjelder og hvilken virkning det får. En regel med et slikt innhold er positiv for forbruker og kan bedre ivareta hensynet til at det er mange varer med levetid langt utover to år. Vi støtter derfor behovet departementet ser for en klargjøring i direktivet. I denne sammenheng tillater vi oss å vise til den danske versjonen som

forutsetter mulighet for en reklamasjonsfrist med tilhørende mangelsbeføyelser utover to år fra mangelsbedømmelsen.⁴

Den relative reklamasjonsfristen kan etter direktivforslaget ikke opprettholdes innenfor selgers ansvarsperiode, noe som isolert sett er gunstig for forbruker som ikke risikerer å få sitt mangelskrav avskåret på dette grunnlaget. Det er også praktisk for en forbruker har behov for noe tid til å ta stilling til om det skal fremmes et krav overfor selger.

I denne sammenheng kan det også trekkes frem at næringsdrivende ikke unisont motsetter seg gode reklamasjonsrettigheter for forbrukerne. I kommisjonens egen REFIT Fitness Check consumer survey vises det til at 1/3-del av europeiske næringsdrivende oppfatter at en økning av reklamasjonstiden oppad til fem år vil medføre større kostnader for deres virksomhet. Motsatt viser 2/3-deler til ingen eller ubetydelige kostnader knyttet til en utvidelse av den foreslåtte toårsfristen i direktivet til fem år.⁵

Harmoniseringsnivå

Forbrukerrådet mener norske forbrukere vil få redusert forbrukervern som følge av at det er et fullharmoniseringsdirektiv.

Forbrukerrådet er i prinsippet ikke uenig i at en fullharmonisering har enkelte fordeler, men det forutsetter harmonisering på et nivå som sikrer godt forbrukervern. Totalharmonisering, slik det legges opp til i direktivforslaget, vil redusere forbrukernes rettigheter for varer som er ment å vare vesentlig lenger enn to år.

Markedet er i rask endring og regelverket må settes i stand til å respondere på fremtidig innovasjon og utvikling. Fullharmonisering kan etter Forbrukerrådets oppfatning hindre fremtidig rettsutvikling i Norge. Fullharmonisering bør derfor ikke være det foretrukne alternativet for regulering.

Det at Norge har etablert gode lovmessige rettigheter har ført til at mange produsenter og selgere følger opp med gode kommersielle garantier, noe som betyr at de innrømmer forbrukerne rettigheter utover den reklamasjonsrett som følger av norsk lov. Det er eksempelvis få, om i det hele tatt noe land i verden, som har bedre nybilgarantier enn forbrukere i Norge. Det er grunn til å frykte en utvikling i retning av dårligere kommersielle garantier, dersom reklamasjonsfristen settes ned fra 5 til 2 år i forbrukerkjøpsloven.

Det er avgjørende at Norge er tydelige på at en svekkelse av norske forbrukerrettigheter ikke er akseptabelt. Forbrukerrådet støtter derfor departementets anbefaling om minimumsharmonisering av

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017PC0637&from=EN>

⁵ "Consumer market study on the functioning of Legal and Commercial Guarantees for consumers in the EU" (2015), REFIT Lot 2a Study p. 49-50

reklamasjonsrettighetene, men aksepterer at enkelte fullharmoniserte regler introduseres dersom ikke forbrukervernet samlet sett svekkes.

Øvrige kommentarer til direktivforslaget

Direktivforslaget gir i artikkel 16 næringsdrivende rett til å fremme krav mot tidligere salgsledd. Det er en B2B regel, og vi oppfatter derfor ikke at den naturlig hører hjemme i et direktiv som omhandler B2C, men antar det er en regel som er inntatt etter mønster fra forbrukerkjøpsdirektivet artikkel 4.

Det er derimot et sterkt behov for en regel på europeisk nivå som sikrer forbrukere rett til å gjøre direktekrav gjeldende. Forbrukere risikerer, særlig ved grenseoverskridende avtaler, å få krav avvist av et tidligere salgsledd. Etablering av adgang for forbruker til å rette krav direkte mot tidligere salgsledd er derfor viktig, og praktisk blant annet om forbrukers (nasjonale) selger går konkurs.

Forbrukerrådet vil avslutningsvis i tillegg trekke frem behovet for en regel som suspenderer de alminnelig reklamasjonsfrister og selgers ansvarsperiode om selger har opptrådt i strid med redelighet og god tro. Volkswagens utslippsskandale fra 2015 er en stor og omfattende sak som illustrerer behovet for en slik regel.⁶

Vennlig hilsen
Forbrukerrådet

Audun Skeidsvoll
Forbrukerpolitisk direktør

Marianne Uppman
Juridisk direktør

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke signatur.

Kopi: Barne- og likestillingsdepartementet
Vedlegg: Høringssvar av 5. juli 2016

⁶ <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/Q8rQ/11-sporsmal-og-svar-om-Volkswagen-skandalen>